

Universiteit Utrecht

Plukboeket Voorjaar 2026

Een uitgave van SterkVVE.

Met nieuws over VVE en onderwijsachterstandenbeleid.ⁱ

Het is alweer ruim in het voorjaar en dus tijd voor een passend plukboeket, met onderzoek over voor- en vroegschoolse educatie en gelijke kansen, zowel van Nederlandse als van buitenlandse herkomst. We vermelden telkens de link naar een publicatie, zodat lezers desgewenst de originele bron kunnen raadplegen om dieper in de materie te duiken. We selecteren de publicaties op relevantie en kwaliteit, en ook eenvoudig onderzoek naar praktische problemen laten we niet zomaar voorbijgaan. Dit keer onder meer aandacht voor een veelbelovende nieuwe technologie, de digital twinning, die ook het onderwijs begint te bereiken. En omdat er veel interessant nieuws was, hebben we een pondje meer gedaan. Commentaar en suggesties van lezers zijn welkom.

Het Nederlands Jeugd Instituut zet de gevolgen van kansenongelijkheid op een rijtje

Het NJI besteedt op zijn website uitvoerig aandacht aan de gevolgen van kansenongelijkheid. Kansenongelijkheid werkt negatief uit op de schoolloopbaan, de sociaal- emotionele ontwikkeling en de arbeidsmogelijkheden van kinderen en jongeren. Deze gevolgen kunnen doorwerken tot in de volwassenheid. Ook voor de samenleving heeft kansenongelijkheid negatieve gevolgen. Verschillen tussen rijk en arm blijven bestaan als bepaalde groepen in de samenleving steeds worden buitengesloten en minder kansen krijgen op goed onderwijs, een baan of goede gezondheidszorg. De verschillen worden zelfs groter. Sociaaleconomische ongelijkheid zorgt er ook voor dat mensen minder efficiënt werken en dat er minder nieuwe ideeën en vernieuwing komen.

https://www.nji.nl/kennis/gelijke-kansen-voor-kinderen-en-jongeren/gevolgen-van-kansenongelijkheid?utm_campaign=nieuwsbrief-jeugd&utm_source=nieuwsbrief-nji&utm_medium=email

Was de privatisering van de kinderopvang een goed idee?

Dyaran Bansraj van de Erasmus School of Economics gaat in op een heikel vraagstuk, de rol van private equity in de kinderopvang. De onderzoekers hebben gegevens van duizenden kinderopvangcentra in Nederland tussen 2016 en 2023 geanalyseerd.

Dat het systeem van de kinderopvang niet goed functioneert, is volgens hem duidelijk, kijkend naar bijvoorbeeld de lange wachtlijsten. Bovendien zou deze situatie nog kunnen verslechteren door de grote hervormingen van de Nederlandse regering, die kinderopvang bijna volledig gratis willen maken. Dit zou de vraag naar kinderopvang immers doen toenemen. Een grote zorg is dat commerciële bedrijven dan zullen profiteren van deze groeiende markt en een vaak essentiële dienst zullen omvormen tot een bedrijfsstrategie.

Commercieel eigendom van kinderopvang heeft voor- en nadelen. Enerzijds kunnen particuliere investeerders zorgen voor efficiëntie, professioneel management en schaalvoordelen. Grotere kinderopvangketens kunnen gestandaardiseerde zorg, betere naleving van de regels en gemoderniseerde faciliteiten bieden. Aan de andere kant brengt winstgedreven kinderopvang ook risico's met zich mee. Omdat de vraag het aanbod ver overstijgt, kunnen particuliere bedrijven de prijzen verhogen, vooral wanneer subsidies toenemen of wanneer de markt consolideert, waardoor ouders minder keuze hebben. Private equity heeft de neiging om bedrijven te herstructureren om de winstgevendheid te maximaliseren, wat kan leiden tot sterker financieel beheer en betere naleving van regelgeving, maar ook tot bezuinigingsmaatregelen die van invloed zijn op de kwaliteit van de dienstverlening.

Wat betref prijsstelling concluderen zij dat wanneer de vergoedingen stijgen, deze centra (private equity) hun prijzen agressiever aanpassen, waardoor ze een groter deel van de subsidie binnenhalen. Wat de kwaliteit betreft, geeft private equity-eigendom een gemengd beeld. Deze centra hebben over het algemeen minder overtredingen van de regelgeving, met name op het gebied van administratieve naleving. In het begin hadden ze echter te kampen met overtredingen op het gebied van personeel, maar na de invoering van strengere regelgeving in 2019 hebben ze zich beter aangepast.

Een ander punt van zorg is de concurrentie op de markt. Hoewel kinderdagverblijven in handen van private equity slechts iets meer dan 10% van de nationale markt vertegenwoordigen, is hun aandeel veel groter in de districten waar ze actief zijn, in sommige gebieden meer dan 30%. Hun groeiende invloed op de markt zou op termijn de concurrentie en de keuzevrijheid van ouders kunnen beperken.

Al met al kunnen particuliere bedrijven helpen om de sector uit te breiden en te optimaliseren, maar hun betrokkenheid heeft een prijs: hogere prijzen als gevolg van de noodzaak om financieel rendement te behalen.

<https://www.eur.nl/nieuws/kinderopvang-melkkoe-private-equity-gaat-op-speelafpraak-met-kinderdagverblijven>

Digital twinning, een nieuwe technologie doet zijn intrede in het onderwijs

Digital twinning is een innovatieve methode waarbij een digitale tweeling wordt gemaakt: d.w.z. een virtuele representatie van een echt systeem of persoon. Ze wordt gebruikt voor uiteenlopende doeleinden, waaronder stedelijke planning, beheer van infrastructuur (bruggen, dijken), industriële productie (fabrieken, machines) en logistieke processen. Met de virtuele tweeling kan op allerlei terreinen worden geëxperimenteerd op een veilige manier.

In het onderwijs wordt een digitale tweeling opgebouwd uit verschillende databronnen, zoals:

- toetsgegevens uit het leerlingvolgsysteem;
- observatieverslagen;
- zorgdossiers;

- oudergesprekken;
- teksten uit rapporten.

De twin kan worden gebruikt om te voorspellen hoe een leerling zich ontwikkelt en om suggesties te krijgen voor interventies.

In dit onderzoek heeft Oberon in samenwerking met de Universiteit Twente, Universiteit Utrecht, Dialogic, en Auris onderzocht of digital twinning kan worden gebruikt voor het vroegtijdig signaleren van een TOS (taalontwikkelingsstoornis) en voor de ondersteuning van leraren bij remediëring hiervan.

Uit het onderzoek blijkt dat digital twinning geschikt is voor het herkennen van TOS-profielen. Het is een veelbelovende manier om TOS vroegtijdig te signaleren en om verschillende typen TOS-leerlingen te onderscheiden. Voor het adviseren over passende ondersteuning is de methode op dit moment minder geschikt. Om dit goed te kunnen doen, zijn er meer gegevens nodig over de leerlingen.

<https://www.oberon.eu/portfolio/taalontwikkelingsstoornis-vroegtijdig-signaleren-met-digital-twinning/>

Proefschrift over basisvaardigheden

Het proefschrift van Elke Claes, getiteld 'Basic Skills' richt zich op de factoren die bepalend zijn voor het succes van leerlingen in het basisonderwijs. De vaardigheden die een leerling aan het begin van de basisschool opbouwt, zijn zeer bepalend voor het latere succes. Dit bevestigt het economische principe dat vroege investeringen in onderwijs het hoogste rendement opleveren.

Ook de wisselwerking is een belangrijk punt. Basisvaardigheden zoals taal en rekenen staan niet los van elkaar. Claes toont aan dat deze vaardigheden elkaar zowel op hetzelfde moment als door de tijd heen versterken. Investeren in rekenvaardigheid kan dus ook positieve gevolgen hebben voor de taalontwikkeling en vice versa.

Claes keek ook naar de impact van de omgeving, zoals hitte, op leerprestaties. Er is volgens haar een direct verband tussen hoge temperaturen en lagere toetsscores voor lezen en rekenen. Warme dagen tijdens de leerperiode of op de toetsdag zelf leiden tot slechtere resultaten. Dit onderstreept dat leerprestaties niet alleen afhangen van de kwaliteit van de leraar of het lesmateriaal, maar ook van de fysieke staat van de schoolgebouwen (zoals ventilatie en koeling).

Zij adviseert beleidsmakers om prioriteit te geven aan investeringen in de allerjongste leerlingen om te voorkomen dat kleine achterstanden uitgroeien tot onoverbrugbare kloven. Verder is focus op de leeromgeving nodig: Het creëren van een gunstig binnenklimaat in scholen is geen luxe, maar een noodzaak voor optimale leerprestaties. Dit is vooral relevant gezien de klimaatverandering en de toenemende kans op hittegolven.

En omdat vaardigheden onderling verbonden zijn, zouden onderwijsprogramma's breed moeten worden ingestoken in plaats van alleen te focussen op één geïsoleerd vakgebied.

<https://books.ipskampprinting.nl/thesis/71342-claes/>

Helpt extra leertijd kinderen met onderwijsachterstanden?

Het lijkt zo voor de hand liggend. Geef kinderen met onderwijsachterstanden extra leertijd; dat kan niet anders dan helpen de achterstand te verkleinen of in te halen. Helaas is het toch niet zo

eenvoudig. Onderzoekers van het Kohnstamm Instituut actualiseerden in 2026 de kennis over dit vraagstuk op de site van Onderwijskennis.

Hun conclusie is dat leertijduitbreiding werkt, maar alleen als je het goed aanpakt. Niet de hoeveelheid tijd is doorslaggevend voor de effectiviteit, maar de kwaliteit van de invulling.

Om in de grote variëteit van extra leertijd enige structuur aan te brengen, onderscheiden de onderzoekers:

- structurele leertijduitbreiding, zoals de verlengde schooldag, schakelklassen, weekendscholen.
- Intensief en tijdelijk, zoals tutoring voor specifieke achterstanden
- Vakantiegebonden zomerscholen.

Vaak laten deze vormen van extra leertijd wel positieve effecten zien, soms klein, maar soms ook vrij groot. De effecten variëren echter afhankelijk van de sociaal-economische status van het gezin, migratieachtergrond, intensiviteit van het programma en schoolcontext. Tutoring springt er hierbij positief uit. Grootchalige meta-analyses en reviews laten zien dat tutoring consistente positieve effecten heeft.

Bij zomerscholen profiteren leerlingen met middelgrote achterstanden het meest. Leerlingen met zeer grote achterstanden hebben vaak meer nodig dan een korte interventie kan bieden. Een kanttekening van de onderzoekers is dat deelnemers enkele maanden na de zomerschool, vaak niet meer beter presteren. Dit wijst op het belang van opvolging in het reguliere onderwijs. Omdat zomerscholen slechts enkele weken duren, moeten leraren in het nieuwe schooljaar aandacht blijven houden voor de deelnemers, anders verdwijnt het effect

Succesfactoren: wat maakt leertijduitbreiding effectief?

Uit onderzoek komen een aantal algemene succesfactoren naar voren die voor alle vormen van leertijduitbreiding gelden.

- Kleine groepen en individuele aandacht
- Goede begeleiders met hoge verwachtingen
- Voldoende intensief en langdurig
- Bij voorkeur tijdens schooltijd en niet vrijblijvend
- Verbinding met de school

<https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/leertijduitbreiding-wat-werkt>

Wegebbende resultaten van voorschoolse interventies als voortdurende probleem

Steeds weer komen we het probleem tegen van wegebbende resultaten van VVE, als er geen opvolging op komt. Dit zien we ook in een recente Noorse publicatie over de effecten van een voorschoolse taalinterventie. Hierbij werden kinderen in de voorschool met lage woordenschatvaardigheden, die deelnamen aan een taalinterventie, vergeleken met kinderen die hier niet aan deelnamen. De interventie behelsde drie sessies per week gedurende dertig weken. Ze werd verzorgd door getrainde voorschoolse leerkrachten. De interventie betrof dialogic reading (dialogic reading is een aanpak waarbij de leraar en de leerling(en) in gesprek gaan over een verhaal dat op dat moment (samen) hardop (voor)gelezen wordt) en met expliciete taaltraining gericht op woordenschat, grammatica en vertelvaardigheden.

De interventie leidde meteen tot mooie effecten. Ook zeven maanden later (in het eerste jaar basisschool) was dit nog goed zichtbaar, vooral bij kinderen met zwakke taalvaardigheden. Maar vier jaar later waren er geen effecten meer zichtbaar. Alles foetsie.

De onderzoekers pleiten daarom maar (weer eens) voor aanhoudende taalondersteuning
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/41270233/>

Reacties van klasgenoten op een inclusieve onderwijssetting

Anke de Boer en Sanne Kuijper van de Groningse Universiteit deden een systematische literatuurstudie naar het effect van inclusief onderwijs op klasgenoten. Ze keken specifiek naar het effect van de aanwezigheid van leerlingen met een verstandelijke beperking en/of sociaal-emotionele of gedragsproblematiek op de cognitieve en niet-cognitieve ontwikkeling van hun klasgenoten en de ervaringen van klasgenoten met de inclusie van deze leeftijdsgenoten. De studies laten overwegend neutrale resultaten zien. Op cognitieve uitkomstmaten, zoals lees- en rekenvaardigheid, zijn er nauwelijks verschillen tussen leerlingen in inclusieve en niet - inclusieve klassen. Wat betreft niet-cognitieve uitkomsten zijn de resultaten gemengd. Sociale participatie laat vooral neutrale, soms negatieve effecten zien. Gedragseffecten zijn wisselend: neutraal of negatief.

Specifieke ondersteuning binnen inclusieve settings -zoals interventies gericht op houding en kennis- blijken positief te werken op de attitude, kennis en intenties van klasgenoten. Voor welbevinden en zelfvertrouwen worden vooral neutrale effecten gerapporteerd.

Al met al zijn de ervaringen van klasgenoten overwegend positief, zeker wanneer het betrokkenheid bij peer-tutoring betreft. Een minderheid van de klasgenoten meldt echter negatieve ervaringen, zoals verminderde sociale participatie, storend gedrag van leerlingen met SEBD (social, emotional and behavioural difficulties) en stress bij peer-tutors.

<https://research.ruq.nl/nl/publications/een-inclusieve-onderwijssetting-onderzoek-naar-de-effecten-op-en-/>

Mentoring made in Germany.

Op basis van een dataset uit Duitsland tonen onderzoekers van de universiteit van Bonn en Würzburg aan dat kinderen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status (SES) aanzienlijk minder kans hebben om door te stromen naar een academisch traject (zoals het Gymnasium). Dit blijft het geval, zelfs wanneer er wordt gecorrigeerd voor eerdere schoolprestaties.

Vervolgens tonen ze aan dat een laag - intensief mentorprogramma de onderwijsresultaten van deze kinderen op de lange termijn kan verbeteren en de kansenongelijkheid kan verminderen:

- Kinderen uit lagere SES-milieus die willekeurig voor één jaar aan een mentor werden gekoppeld, hebben 20 procent meer kans om in te stromen in een hoogwaardig onderwijstraject.
- Impact op het gezin: De mentorrelatie heeft een positieve invloed op zowel de ouders als het kind.
- Lange termijn: Het programma heeft blijvende positieve gevolgen voor de verdere onderwijsloopbaan van het kind.

Een relatief kleine interventie kan blijkbaar een enorm verschil maken voor de toekomst van een kind.

<https://www.iza.org/en/publications/dp/13387/mentoring-and-schooling-decisions-causal-evidence>

Hoe effectief zijn tutorprogramma's in groep 1/2 om leesproblemen te voorkomen

Dit artikel van de Kennisrotonde brengt positief nieuws over tutoring. Tutorprogramma's moeten op jonge leeftijd starten. Programma's die starten in groep 1/2 zijn effectief om voorbereidende en beginnende leesvaardigheden te verbeteren. De meeste studies laten zien dat als leerlingen met een risico op leesproblemen een preventief tutorprogramma volgen op (gemiddeld) 4- of 5-jarige leeftijd, zij beter scoren op voorbereidende en beginnende leesvaardigheden die worden gemeten in groep 1/2 of in het begin van groep 3. De positieve effecten van tutorprogramma's die starten in groep 1/2 lijken op de lange termijn behouden te blijven. Meerdere studies laten zien dat leerlingen die in groep 1/2 starten met een tutorprogramma aan het eind van groep 3 een betere leesvaardigheid hebben dan leerlingen die dit programma niet hebben gevolgd. Tutorprogramma's die starten in groep 1/2 zijn met name effectief als ze met een hoge intensiteit wordt aangeboden. Ze zijn vooral effectief als de nadruk ligt op het fonologisch bewustzijn van leerlingen, ofwel het kunnen omgaan met klanken door bijvoorbeeld het opdelen van woorden in lettergrepen,

<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/is-tutoring-bij-kleuters-effectief>

Mobielgebruik in de klas

Oberon en het Kohnstamm Instituut namen een kijkje hoe scholen in het basis-, voortgezet en gespecialiseerd onderwijs het nieuwe mobieltjesbeleid vormgeven en ervaren. Sinds 1 januari 2024 geldt in het Nederlandse onderwijs een landelijke afspraak: mobiele telefoons en andere devices zijn niet toegestaan in de klas, tenzij ze noodzakelijk zijn voor het onderwijs of vanwege ondersteuningsbehoeften. Een half jaar na de invoering blijkt dat veel scholen positieve effecten zien op concentratie en het sociaal klimaat. Tegelijkertijd signaleren leraren ook knelpunten, zoals een hogere handavingsdruk. De belangrijkste resultaten voor het basisonderwijs;

- 89% van de scholen hanteert een beleid; vaak gaat de telefoon niet mee of wordt deze ingeleverd.
- Beperkt effect: basisschoolleerlingen namen sowieso al zelden telefoons mee
- 23% ziet een positief effect op welbevinden.
- De handhaving verloopt soepel op de meeste scholen.
- Smartwatches zijn moeilijker te signaleren en worden vaker vergeten in het schoolbeleid

<https://www.oberon.eu/portfolio/evaluatie-landelijke-afspraak-over-mobielgebruik-in-de-klas/>

Mondelinge taalvaardigheid

De aandacht voor mondelinge taalvaardigheid neemt de laatste jaren erg toe. Mondelinge taalvaardigheid vormt de basis voor taalontwikkeling en onze sociale omgang met elkaar. De inspectie voerde een landelijke peiling uit naar mondelinge taalvaardigheid aan het einde van het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs in 2023-2024. Het structureel volgen van leervorderingen wordt als aandachtspunt genoemd. Ook geven experts aan dat er bij mondelinge taalvaardigheid vaak geen sprake is van expliciete doelen en specifieke instructie. Hierdoor is het voor leerkrachten lastig om doelgericht te werken aan het verbeteren van de vaardigheden van leerlingen.

Schoolleiders en leerkrachten zeggen veel belang te hechten aan mondelinge taalvaardigheid, en de meeste leerkrachten zijn behoorlijk positief over hun didactisch handelen op het gebied van mondelinge taalvaardigheid. Niettemin krijgt het domein krijgt weinig aandacht in teamvergaderingen en professionaliseringsactiviteiten.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2025/12/04/mondelinge-taalvaardigheid-stel-duidelijke-doelen-en-meet-prestaties>

Goed dat Vinci in opdracht van de GKA van het ministerie bezig is met een tweejarig project voor landelijke kennisagendering Mondelinge Taalvaardigheid in het onderwijs. Met net een inspirerend landelijk symposium en een oproep tot een landelijke agenda.

[Vinci Mondelinge Taalvaardigheid.](#)

Het stimuleren van creativiteit bij jonge kinderen

Chinese onderzoekers voerden een literatuurstudie uit naar de rol van feedback bij de ontwikkeling van de creativiteit bij jonge kinderen, met als titel; When criticism helps: The interaction effects of constructive feedback and intrinsic motivation on preschool children's creativity.

We proberen de conclusies zoveel mogelijk in begrijpelijke taal samen te vatten.

Dat wordt dan:

- De eerste levensjaren zijn goud waard: De jaren voordat een kind naar de basisschool gaat, zijn hét moment om creativiteit te stimuleren.
- Motivatie is de sleutel: Of feedback (uitleg over wat goed of fout gaat) werkt, hangt af van hoeveel zin het kind van zichzelf al heeft in de opdracht.
- Kritiek kan helpen (als de motivatie hoog is): Wanneer een kind al heel enthousiast is, zorgt opbouwende kritiek ervoor dat ze juist harder hun best gaan doen. Hierdoor komen ze uiteindelijk op meer bijzondere en nieuwe ideeën.
- Feedback op maat: Je haalt de beste creatieve prestaties uit een kind door je feedback aan te passen aan hoe gemotiveerd ze zijn.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1871187125002536>

Naar een toekomstbestendig systeem van opvang en educatie van jonge kinderen

Paul Leseman en zijn opvolgster aan de Utrechts universiteit, Pauline Slot, gaan in op de vraag hoe we de kinderopvang en VVE toekomstbestendig en sterk kunnen maken. In veel landen is de kinderopvang een mix van publieke (overheid) en private (commerciële) organisaties. Dit maakt het systeem ingewikkeld. De auteurs kijken naar hoe deze organisaties zich gedragen en hoe ze het beste kunnen samenwerken om goede kwaliteit te bieden.

De belangrijkste punten:

- Rechten van het kind: Een sterk systeem begint bij de gedachte dat elk kind recht heeft op goede zorg en educatie. Dit is niet alleen goed voor het kind zelf, maar op de lange termijn ook voor de familie en de hele samenleving.
- Complexiteit: De kinderopvang is geen simpele sector. Ze wordt beïnvloed door wetgeving, geldstromen (subsidies), regels en de manier waarop de overheid er naar kijkt. Het rapport ziet het als een "complex systeem" waarin alles met elkaar samenhangt.
- Samenwerking is cruciaal: Om een systeem sterk te maken, moeten verschillende partijen beter samenwerken. Denk aan de kinderopvangorganisaties zelf, maar ook aan sociale diensten, lokale gemeenschappen en de overheid.
- Verschillende belangen: Het rapport gebruikt theoretische modellen om te begrijpen hoe organisaties omgaan met verschillende doelen. Bijvoorbeeld: hoe combineer je de focus op

de ontwikkeling van het kind (pedagogiek) met de zakelijke kant van het runnen van een bedrijf (marktwerking)?

Door te begrijpen hoe deze systemen achter de schermen werken, kunnen beleidsmakers betere keuzes maken. Het doel is een systeem dat niet omvalt bij tegenslagen en dat ervoor zorgt dat álle kinderen - ongeacht hun achtergrond - de best mogelijke start in hun leven krijgen.

<https://ideas.repec.org/p/oec/eduab/329-en.html>

Meer integraal gemeentelijk beleid nog niet zo makkelijk

Gemeenten voeren beleid voor onderwijsachterstanden (OAB), voor- en vroegschoolse educatie (vve) en kinderopvang. De Inspectie van het Onderwijs onderzocht hoe gemeenten deze beleidsterreinen met elkaar verbinden in hun beleidsdocumenten. De conclusies luiden;

- In het onderwijsachterstandenbeleid is aandacht voor andere beleidsterreinen, zoals jeugd en sociaal domein. Andersom wordt OAB in breder beleid nauwelijks genoemd.
- VVV komt wel vaker terug in ander beleid. Ook worden in VVE - beleid andere beleidsterreinen genoemd.
- Kinderopvang wordt wel genoemd in breder beleid, maar er is meestal geen apart beleid met kwaliteitsdoelen voor kinderopvang. De focus ligt vooral op toezicht en handhaving.
- Gemeenten maken verschillende keuzes in de uitwerking van hun beleid. Onderwerpen die concreet in de wet staan, werken gemeenten ook concreter uit.
- Gemeenten formuleren weinig concrete, meetbare doelen en evaluatieplannen.

De uitkomsten laten volgens de inspectie zien dat beleid voor jonge kinderen nog niet altijd samenhangend is ingericht. Zo wordt kinderopvang vaak genoemd, maar ontbreken inhoudelijke doelen. Ook maken gemeenten keuzes, waardoor sommige onderwerpen minder aandacht krijgen. Dit vraagt om bewuste keuzes bij het opstellen en verbinden van beleid.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2026/02/25/samenhang-in-gemeentelijk-beleid-voor-jonge-kinderen-kan-sterker>

De onderwijsinspectie over de taakuitvoering door de gemeenten

De inspectie kijkt in deze rapportage naar de volgende gemeentelijke taken;

- Toezicht en handhaving op de kinderopvang
- Lokale Educatieve Agenda en voor- en vroegschoolse educatie
- Nieuwkomersonderwijs

De inspectie komt tot de conclusie dat gemeenten hun wettelijke taken wat betreft toezicht en handhaving kinderopvang voor het grootste deel op orde hebben. Ook voldoen veel gemeenten aan de nieuwe wettelijke taak om overleg te plegen over nieuwkomersonderwijs. Een aandachtspunt is dat niet alle kinderopvangvoorzieningen in 2024 waren onderzocht. Hierdoor was er in 2024 minder zicht op de kwaliteit en veiligheid van de kinderopvangvoorzieningen. Verder blijven overleg en afspraken maken over inschrijving, toelating en resultaatafspraken voor vroegschoolse educatie een moeizame kwestie. En het zicht op doelgroepkinderen en nieuwkomers is nog wel beperkt.

<https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/2025/11/27/landelijk-rapport-gemeentelijke-taakuitvoering-2025>

Misverstanden over wat een kennisrijk curriculum is

In een blog gaan enkele onderzoekers van de Thomas More Hogeschool, met o.a. de onlangs gepromoveerde Tim Surma. Een kennisrijk curriculum is volgens de auteurs een doordachte manier om leerlingen systematisch toegang te geven tot de rijke kennisbasis die ze nodig hebben om de wereld te begrijpen en er actief in deel te nemen. In deze blog gaan ze vooral in op de andere kant van de zaak, nl. wat een kennisrijk curriculum niet is.

- Een kennisrijk curriculum is niet zo maar een opsomming van losse feitjes. Een kennisrijk curriculum is juist doordrenkt van wat men *coherentie* noemt. Dat betekent dat leerinhouden niet toevallig of willekeurig verschijnen, maar dat ze systematisch op elkaar voortbouwen.
- Een kennisrijk curriculum is véél meer dan alleen taal en rekenen. Het gaat om het systematisch uitbreiden van de wereldkennis van kinderen. Lezen en rekenen zijn de sleutels, maar de deuren waar die sleutels toegang toe geven, leiden naar geschiedenis, aardrijkskunde, natuurwetenschappen, techniek, kunst en cultuur.
- Een kennisrijk curriculum betekent niet dat vaardigheden worden weggedrukt, maar wel dat ze doordacht en systematisch worden opgebouwd. In een kennisrijk curriculum gaan kennis en vaardigheden daarom hand in hand. Zo'n curriculum is gulzig: het wil én de kennis én de vaardigheden.
- Een kennisrijk curriculum schrijft in bepaalde mate voor wat er geleerd zou moeten worden maar niet hoe de stof didactisch behandeld moet worden. Het is niet zo dat het leraren reduceert tot uitvoerders van een strak script, zonder ruimte voor eigen inbreng.
- Een kennisrijk curriculum is niet te ambitieus voor sommige leerlingen zoals wel eens wordt gedacht. Elk kind heeft recht op een brede en rijke kennisbasis, niet enkel de kinderen die thuis het geluk hebben om een omgeving te hebben waar ze als het ware continu privé bijles krijgen aan de keukentafel. Het betekent dat een kennisrijk curriculum juist een sterke hefboom kan zijn voor wie dat het hardst nodig heeft.

De blog geeft ook concrete voorbeelden en voorbeelden van ondersteunend onderzoek.

<https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-onderwijs-en-leren/blog/misvattingen-kennisrijk-curriculum>

Hoe het staat met ons onderwijs

De jaarlijkse rapportage van de inspectie over de staat van het onderwijs is medio april weer gepresenteerd. Volgens de inspectie is op 85% van de scholen in het primair onderwijs de onderwijskwaliteit voldoende. Om tot dit oordeel te komen wordt een set van criteria gebruikt. Scholen kunnen op een of meer van deze criteria herstell opdrachten krijgen en dat gebeurt heel vaak voor basisvaardigheden, bij 58% van de po scholen en 73% van de vo scholen.

In het primair onderwijs (po) zijn de resultaten van leerlingen in groep 3 tot en met 7 voor taal en rekenen-wiskunde tussen de schooljaren 2018-2019 en 2024-2025 redelijk stabiel. Ze liggen weer op het niveau van voor de coronapandemie. Ook de resultaten op de doorstroomtoets van 2024 en 2025 zijn vergelijkbaar.

Toch worden die resultaten als zorgwekkend beschouwd, want destijds werden de resultaten al als onvoldoende beoordeeld. Dat we nu terug zijn op het niveau van vóór Corona is dus maar gedeeltelijk goed nieuws.

Het onderwijs in basisvaardigheden vereist dus blijvende prioriteit. Goede kwaliteitszorg kan helpen bij versterking van de basisvaardigheden, maar scholen en besturen blijven moeite houden met de uitvoering ervan. Kwaliteitszorg is op veel scholen nog steeds een zwak punt. De nieuwe kerndoelen bieden kansen om het niveau van de basisvaardigheden verder te verhogen. Een gezamenlijke leercultuur helpt daarbij.

Er is nog steeds een tekort aan leerkrachten en schoolleiders, wat bijdraagt aan hoger werkdruk en de onderwijskwaliteit onder druk zetten. In het po en vo zijn de tekorten groter op scholen met meer leerlingen die risico lopen op onderwijsachterstanden, ongeacht waar deze scholen staan. Ook schoolbesturen zijn onderzocht door de inspectie. Ruim een kwart tot een vijfde van de onderzochte besturen kreeg het oordeel onvoldoende, vaker in po en vo dan in (v)so en mbo.

Er zijn regionale en sociaal-economische verschillen zichtbaar in onderwijskansen en leerprestaties. In sommige regio's stellen scholen het basisschooladvies vaker bij dan in andere regio's. Leerlingen van wie het advies niet is bijgesteld terwijl ze daar wel voor in aanmerking komen, wonen relatief vaak in wijken waar de gemiddelde sociaal-economische status lager is.

Tijdens de onderzoeken bij besturen merken inspecteurs dat besturen steeds vaker samenwerken met kinderopvangorganisaties. Ook komen zij intensievere samenwerkingsvormen tegen, zoals een integraal kindcentrum (IKC). Ongeveer 85% van de basisscholen werkt samen met 1 of meerdere kinderopvangorganisaties. De samenwerking richt zich vooral op gedeelde huisvesting en de afstemming van pedagogische en organisatorische processen. Bij een beperkt deel van de scholen (8%) is sprake van een integrale samenwerking onder dezelfde vlag.

De inspectie maant leraren en docenten in het po, vo, (v)so en mbo dat leesvaardigheid een sleutel tot (onderwijs)succes is. Werk hieraan door bijvoorbeeld de dag te openen met een half uur (voor)lezen. Met als doel dat kinderen en jongeren lezen (weer) leuk gaan vinden en er beter in worden.

De inspecteur - generaal merkt het volgende op:

Al een aantal jaar luidt in Nederland de noodklok over onderwijs in basisvaardigheden taal, rekenen en burgerschap. Maar waar de lees-, schrijf- en rekenresultaten in groep 3 tot en met 7 inmiddels weer redelijk stabiel op het niveau van vóór de coronaperiode liggen – nog steeds te laag, maar in ieder geval geen achteruitgang meer – zet de daling in het voortgezet onderwijs onverminderd door. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/2026/04/15/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2026>

Kansrijk betekent nog niet altijd effectief

Het Nationaal Kennisinstituut Onderwijs selecteerde enkele jaren geleden een aantal kansrijke projecten en regelde voor die projecten een effectevaluatie. Honderden scholen werkten actief mee aan de ontwikkeling van kennis over de werking van interventies en over de onderliggende werkzame elementen. Deze grootschalige aanpak bood een unieke kans om inzicht te krijgen in wat er daadwerkelijk in de klas gebeurt bij de inzet van interventies, en welke factoren bepalend zijn voor hun succes. Helaas waren de resultaten qua effecten erg mager. Slechts 2 van de interventies hadden duidelijk significante en positieve resultaten.

Het eerste is 'Taakspel' van de CED groep. Dat is een interventie in het primair onderwijs om taakgericht gedrag bij leerlingen te stimuleren en gedragsproblemen te verminderen. Hoewel de effecten niet heel sterk zijn, blijkt Taakspel volgens de onderzoekers een waardevolle interventie voor het bevorderen van een positief leerklimaat en vermoedelijk ook voor het versterken van de leraar-leerlingrelatie.

Het tweede succesvolle project is de NELI tutoring van Vinci voor kleuters (4- en 5-jarigen) die een achterstand hebben opgelopen in taalvaardigheid. In kleine groepjes en individueel bieden speciaal getrainde tutores twintig weken lang driemaal per week small group tutoring en tweemaal per week high dosage tutoring om de achterstand in woordenschat en mondelinge taalontwikkeling in te lopen. Uitkomsten laten zien dat kinderen die hadden deelgenomen aan NELI meer vooruitgang boekten in taalvaardigheid dan kinderen in de controlegroep. De uitkomsten laten zien dat kinderen die hadden deelgenomen aan NELI meer vooruitgang boekten in taalvaardigheid dan kinderen in de controlegroep. Gemiddeld kleine effecten, maar NELI draagt aantoonbaar bij aan de taalontwikkeling, aldus de onderzoekers.

De kwaliteit van uitvoering zal waarschijnlijk van grote invloed zijn op de mate van effect.

Hopelijk gaat NKO door met deze aanpak, want juist vanwege de teleurstellende resultaten bij veel projecten kan hier veel van worden geleerd.

<https://www.nko.nl/onderzoeksprogrammas/effectmeting-kansrijke-interventies-po-vo>

ⁱ Deze publicatie wordt samengesteld door drs. J. Kloprogge & drs. W. de Wit.